

**ЦЕНТРАЛНА КОМИСИЯ ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА
МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ
КЪМ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ**

**СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ПРЕСТЪПНОСТТА И ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ
ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ.
ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ТЯХ. 2021 ГОДИНА**

**СОФИЯ
2022**

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни	5
2. Криминални деяния, извършени от малолетни	10
3. Престъпления при непълнолетните	12
4. Водени на отчет и преминали през ДПС малолетни и непълнолетни	21
5. Противообществени прояви	24
6. Проституция при ненавършилите пълнолетие	27
7. Безнадзорност сред децата	27
8. Децата, пострадали от престъпления	28
9. Дейност на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) по възпитателни дела	31
10. Дейност на местните комисии по отношение на безотговорните родители	37
11. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетни и непълнолетни	38

В изпълнение на своите аналитични функции, Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН) всяка година изготвя анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и престъпленията извършени срещу деца. Настоящият анализ е в изпълнение и на чл. 8, ал. 4 от ЗБППМН, относно информиране на обществеността за състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, както и мерките за възпитателно въздействие.

При изготвяне на ситуационния анализ за 2021 г. е използвана информация от Министерство на образованието и науката, Националния статистически институт (НСИ) по зададени от ЦКБППМН индикатори; от Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) към Министерство на вътрешните работи (МВР); от Върховната касационна прокуратура (ВКП); от Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ Затвор – гр. Враца към Министерство на Правосъдието; Националният център за обществено здраве и анализи към Министерство на здравеопазването, както и от годишните доклади на местните комисии за БППМН.

По данни от Националният център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА) към Министерство на здравеопазването. През последните години в България се наблюдава намаление на употребата на наркотици поне веднъж в живота от учениците в гимназиален курс на обучение. Посочената констатация е основана на базата на проведено Национално проучване, относно някои аспекти от здравното поведение, оценки и нагласи по отношение на употребата на психоактивни вещества сред учениците (8-12 клас) в България, в което са взели участие 4 109 ученици от 285 паралелки, разпределени по училища и области. Проучването е реализирано в периода ноември-декември 2021 г. по поръчка и с методологическата подкрепа на Национален фокусен център за наркотици и наркомании от „Сова 5“ АД. Констатира се намаление на употребата на марихуана (с близо 9 процентни пункта в сравнение с предишното национално проучване сред учениците, проведено през 2017 г.), която все пак си остава най-употребяваното наркотично вещество от малолетните и непълнолетните лица. Втората най-употребявана група наркотични вещества е тази на стимулантите, като при амфетамини, кокаин и екстази има леко увеличение на употребата им.

Причината за намалението на употребата на канабис може да бъде все по-нарастващото предлагане на други продукти за пушене, като електронни цигари, устройства за нагриване на тютюн, наргилета. През последните две години особено популярна в местата за забавление е

употребата на азотен диоксид (райски газ) от малолетни и непълнолетни, разпространявано чрез балони. Ако преди 5 години началната средна възраст на употреба на наркотици сред учениците в страната беше паднала до 13-14 години, то през последната година тя е 14-16 години, както беше и преди 10-15 години.

Най-ранна средна възраст на първа употреба сред подрастващите се наблюдава по отношение на употреба на опиоиди и инхаланти (14 г.) и канабис, синтетични канабиноиди и халюциногени (15 г.). Първата употреба на стимуланти (кокаин, амфетамини, метамфетамини и екстази) започва средно на 16 години. Ако преди се отчиташе, че момчетата употребяват наркотици много повече от момичетата, то през последните години почти не съществува разлика по полов признак, особено, когато се отнася за експериментална употреба.

Като причини за първа употреба на наркотично вещество, учениците най-често посочват: „от любопитство, да опитат нещо непознато“ (63,7% от употребилите), „за да бъдат приети от другите (групата, компанията)“ (41,4%), „за удоволствие, за да изпитат временен приятен ефект“ (38,2%), „за да се почувстват като един от различните“ (25,8%). 6,0% от учениците посочват, че някога в живота си са употребили канабис в комбинация с алкохол, а 1,3% – през последните 30 дни. Само 1,1% са инжектирали някога в живота си наркотици. Според 11,2% от учениците в България редовното пушене на канабис не представлява риск за здравето. 16,9% смятат, че няма риск за здравето и когато пушат редовно наргиле. 3,4% от учениците определят редовната употреба на кокаин като нерискова. 25,2% одобряват пушенето на канабис, като при 4,7% това се отнася независимо от количеството. 65,4% от анкетираните определят употребата на наркотици като проблем за страната ни, за 61,3% е проблем за населеното място, в което живеят, а за 59,6% е проблем за училището, в което учат.

По отношение на употребата на нови („дизайнерски“) наркотици или продукти различни от вече познатите и разпространявани, 2,8% от учениците посочват, че някога в живота си са употребявали синтетични канабиноиди, а 1,0% от тях посочват употреба през последните 30 дни. С ежедневна или почти ежедневна употреба на нови наркотици са 0,4% от тях. Учениците употребяват нови наркотици предимно под формата на растителна смес за пушене, като най-често се снабдяват с тях от дилър, приятел или съученик.

С оглед на постоянното възникване и регистриране на нови психоактивни вещества, не само в България, но и в Европа и света, тяхната употреба може да създаде значими социални и здравни последици в бъдеще. Това е свързано най-вече с факта, че често съдържанието на

използваните смеси е неизвестно, което затруднява адекватната реакция и терапия от здравните специалисти при евентуално предозиране или злоупотреба.

През последните години все по-голям дял от свободното си време малолетните и непълнолетните прекарват играейки електронни игри, използвайки различни електронни устройства (смартфони, планшети, настолни компютри, конзоли). Наблюдават се и активности, свързани с хазартна дейност, като лотарийни игри, залагания в интернет. Социалните мрежи все повече се превръщат в основната платформа за себеизразяване на младите хора.

Всичко това може да бъде фактор за намаляване на интереса към употребата на психоактивни вещества. Но заедно с това може да бъде предпоставка към развиване на интернет и хазартна зависимост, социална дистанцираност, липса на мотивация за формиране на здравна и спортна култура.

1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни.

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР (за периода 01.01.2021 г. – 31.12.2021 г.) общият брой извършени криминални престъпления от всички възрастови групи за страната е 67 310 (69 896 през 2020 г. и 77 201 през 2019 г.). Общият брой разкрити криминални престъпления от всички възрастови групи за страната е 34 795 (35 485 през 2020 г. и 37 919 през 2019 г.). Общият брой на установени извършители на престъпления от всички възрастови групи е 30 941 (31 860 през 2020 г. и 33 304 през 2019 г.). Броят на противоправните деяния извършени от малолетни лица е 1 287 (1 252 през 2020 г. и 1 385 през 2019 г.). Броят на криминалните престъпления, извършени от непълнолетни лица е 3 446 (3 655 през 2020 г. и 4 447 през 2019 г.).

Данните за 2021 г., показват (Таблица №1), че при броя на криминалните деяния, извършени общо от малолетни и непълнолетни се констатира намаляване. Същото се отнася и към относителния им дял, спрямо общо разкритите криминални престъпления, извършени от всички възрастови групи – спад с 0,22%. При деянията, извършени от малолетни се констатира увеличаване на броя спрямо 2020 г., както и относителния им дял (0,17%). При непълнолетните има понижаване в сравнение с предходната година на броя и относителния дял (0,4%).

Таблица №1

Разкрити криминални деяния (по данни на ГДНП към МВР)

Година	Общо разкрити извършени от всички възрастови групи	Извършени от малолетни	Относителен дял %	Извършени от непълнолетни	Относителен дял %	Общо извършени от малолетни и непълнолетни	Общ относителен дял %
2012	43 043	1 487	3.45	5 219	12.13	6 706	15.58
2013	50 397	1 523	3.02	5 227	10.37	6 750	13.39
2014	40 025	1 502	3.75	4 390	10.96	5 892	14.72
2015	50 264	1 511	3.00	4 872	9.69	6 383	12.69
2016	43 572	1 726	3.96	4 583	10.51	6 309	14.48
2017	43 296	1 548	3.57	4 698	10.85	6 246	14.42
2018	52 251	1 697	3.24	5 019	9.60	6 716	12.85
2019	37 919	1 385	3.65	4 447	11.72	5 832	15.38
2020	35 485	1 252	3.52	3 655	10.30	4 907	13.82
2021	34 795	1 287	3.69	3 446	9.90	4 733	13.60

Структура на криминалните деяния при малолетни и непълнолетни лица.

През 2021 г. установените извършители на престъпления са 4 105 (4 983 през 2020 г. и 5 126 през 2019 г.). Наблюдава се намаление с 2,38% в сравнение с предишната година.

Данните за малолетни и непълнолетни извършители на противоправни деяния от ГДНП към МВР през 2021 г. по областни дирекции са следните:

1) Участвалите в извършването на престъпления са 2 920 деца (Таблица №2). По областни дирекции най-голям е броят в СДВР – 446 деца.

Таблица №2

Малолетни и непълнолетни участвали в извършването на престъпления (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	202	Добрич	86	Плевен	149	СДВР	446
Бургас	57	Кърджали	34	Пловдив	203	ОДМВР София	112
Варна	22	Кюстендил	30	Разград	20	Стара Загора	237
Велико Търново	159	Ловеч	61	Русе	12	Търговище	30
Видин	64	Монтана	141	Силистра	23	Хасково	95
Враца	53	Пазарджик	140	Сливен	213	Шумен	50
Габрово	62	Перник	79	Смолян	33	Ямбол	107
Общо за ОДМВР и СДВР				2 920			

2) **Брой на извършените престъпления от малолетни и непълнолетни е 3 234** (Таблица №3). По областни дирекции с най-голям брой отново се отличава СДВР – 489 деца.

Таблица №3

Извършени престъпления от деца (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	260	Добрич	83	Плевен	151	СДВР	489
Бургас	65	Кърджали	41	Пловдив	181	ОДМВР София	120
Варна	22	Кюстендил	28	Разград	19	Стара Загора	259
Велико Търново	210	Ловеч	52	Русе	8	Търговище	33
Видин	64	Монтана	134	Силистра	17	Хасково	96
Враца	81	Пазарджик	121	Сливен	192	Шумен	147
Габрово	75	Перник	93	Смолян	38	Ямбол	155
Общо за ОДМВР и СДВР				3 234			

3) **От тях в съучастие между непълнолетни и малолетни, противоправните деяния са 414** (Таблица №4). По областни дирекции с най-много противоправни деяния е Благоевградска – 57.

Таблица №4

Противоправни деяния извършени в съучастие между непълнолетни и малолетни (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	57	Добрич	8	Плевен	33	СДВР	34
Бургас	22	Кърджали	9	Пловдив	54	ОДМВР София	28
Варна	24	Кюстендил	6	Разград	3	Стара Загора	32
Велико Търново	8	Ловеч	1	Русе	0	Търговище	5
Видин	17	Монтана	5	Силистра	2	Хасково	7
Враца	17	Пазарджик	0	Сливен	1	Шумен	4
Габрово	17	Перник	3	Смолян	9	Ямбол	8
Общо за ОДМВР и СДВР				414			

4) **От тях в съучастие с пълнолетни, противоправните деяния са 206** (Таблица №5). По областни дирекции с най-много противоправни деяния е Старозагорска – 39.

Таблица №5

Противоправни деяния извършени в съучастие с пълнолетни (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	11	Добрич	11	Плевен	18	СДВР	12
Бургас	3	Кърджали	7	Пловдив	13	ОДМВР София	7
Варна	5	Кюстендил	4	Разград	1	Стара Загора	39
Велико Търново	3	Ловеч	1	Русе	2	Търговище	5

Видин	8	Монтана	3	Силистра	2	Хасково	9
Враца	12	Пазарджик	0	Сливен	0	Шумен	0
Габрово	20	Перник	0	Смолян	0	Ямбол	10
Общо за ОДМВР и СДВР				206			

5) Участвалите в извършването на противообществени прояви са 1 591 деца (Таблица №6). По областни дирекции с най-много противообществени прояви е Варненска – 248.

Таблица №6

Малолетни и непълнолетни участвали в извършването на противообществени прояви (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	50	Добрич	72	Плевен	85	СДВР	71
Бургас	15	Кърджали	18	Пловдив	134	ОДМВР София	76
Варна	248	Кюстендил	10	Разград	29	Стара Загора	151
Велико Търново	41	Ловеч	3	Русе	14	Търговище	31
Видин	96	Монтана	9	Силистра	16	Хасково	30
Враца	57	Пазарджик	61	Сливен	101	Шумен	37
Габрово	38	Перник	12	Смолян	51	Ямбол	35
Общо за ОДМВР и СДВР				1 591			

б) Брой на противообществените прояви при децата – 1 322 (Таблица №7). По областни дирекции с най-много противообществени прояви се отличава Варненска област с 254 противообществени прояви през 2021 г.

Таблица №7

Извършени противообществени прояви (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	36	Добрич	60	Плевен	70	СДВР	70
Бургас	20	Кърджали	24	Пловдив	114	ОДМВР София	55
Варна	254	Кюстендил	11	Разград	15	Стара Загора	128
Велико Търново	23	Ловеч	3	Русе	13	Търговище	30
Видин	47	Монтана	5	Силистра	12	Хасково	33
Враца	54	Пазарджик	43	Сливен	74	Шумен	26
Габрово	34	Перник	11	Смолян	32	Ямбол	25
Общо за ОДМВР и СДВР				1 322			

По вид на престъпленията:

Видно от таблицата (Таблица №8), умишлените убийства, извършени от непълнолетни са единични случаи и бележат спад през 2021 г, а през 2019 г. са били 4 случая. През 2021 г. се наблюдава значително намаляване и на грабежите, извършени от деца с 2,3% (106 през 2021 г., спрямо 221 през 2020 г. и 155 през 2019 г.). Кражбите са най-често извършваното престъпление

от малолетни и непълнолетни лица. Малолетните и непълнолетните лица са извършили 2 237 кражби (2 269 през 2020 г. и 3 037 през 2019 г.), наблюдава се минимално увеличение на относителния им дял с 1%. През 2021 г. подрастващите са извършили 222 взломни кражби (471 през 2020 г.) има понижаване с 4,9%, джебчийските кражби са 67 (47 през 2020 г.), което е растеж с 0,5%, домовете кражби са 381 (487 през 2020 г.) има спад с 1,9%. Кражбите от офиси и магазини за 2021 г. са 604 (529 през 2020 г.), което е растеж с около 2%. При кражби на части и вещи от моторни превозни средства (МПС), които са 166 за 2021 г. (136 през 2020 г.) се наблюдава увеличение с 0,7%. При кражби на селско-стопанска продукция, домашни животни и птици – 324 през 2021 г. (434 през 2020 г.) се наблюдава понижаване с 2%. Малолетните и непълнолетните лица са извършили 417 престъпления свързани с наркотици (457 през 2020 г.), което се отчита като намаление с 0,5%. Извършителите на блудства през отчетната година са 24 (40 през 2020 г.), което е спад с 0,3%. Изнасилванията са единични случаи, като през 2021 г. са извършени от 3 непълнолетни, а през предходната година от 2 малолетни и един непълнолетен. Извършените телесни повреди са 219 (301 през 2020 г.), отчита се намаление с 1,5%, както и при извършените хулигански прояви, които са 150 през 2021 г. (167 през 2020 г.), т.е. спад с 0,3%.

Таблица №8.

Сравнение на данни между 2020 г. и 2021 г.

Конвенционална престъпност	2020 г.		2021 г.	
	Малолетни	Непълнолетни	Малолетни	Непълнолетни
Умишлени убийства (довършени)	–	1	–	1
Умишлени убийства (опити)	–	1	–	–
Грабежи	38	183	18	88
Кражби	702	1 567	769	1 468
От тях:				
Взломни	120	351	52	170
Джебчийски	17	30	19	48
Домови	147	340	127	254
От офиси и магазини	183	346	198	406
На части и вещи от МПС	92	44	55	111
На селско-стопанска продукция, домашни животни и птици	155	279	116	208
Престъпления, свързани с наркотици	5	452	12	405
Блудство (чл. 149-150 НК)	28	12	10	14
Изнасилване (чл. 152 НК) –	1	2	–	3

довършено				
Телесна повреда (чл. 128-135 НК)	46	255	44	175
Хулиганство (чл. 325 НК)	40	127	37	113

2. Криминални деяния, извършени от малолетни.

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР (Таблица №9) общият брой на противоправните деяния извършени от малолетни лица е 1 287 (1 252 през 2020 г. и 1 385 през 2019 г.). Броят на малолетните извършители на противоправни деяния е 1 285 (1 295 през 2020 г. и 1 470 през 2019 г.). Данните показват покачване на броя на деянията, а при броя на техните извършители – намаляване.

Таблица №9

Разкрити криминални деяния и брой на малолетните извършители (по данни на ГДНП към МВР)

Година	Брой деяния	Брой извършители
2017	1 548	1 509
2018	1 697	1 688
2019	1 385	1 470
2020	1 252	1 295
2021	1 287	1 285

Малолетните извършители на противоправни деяния по данни на ГДНП към МВР през 2021 г. по областни дирекции са 637 (Таблица №10). С най-много деяния се отличава Пловдивска област – 91.

Таблица №10

Противоправни деяния извършени от малолетни (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	14	Добрич	29	Плевен	63	СДВР	40
Бургас	19	Кърджали	14	Пловдив	91	ОДМВР София	14
Варна	36	Кюстендил	2	Разград	19	Стара Загора	45
Велико Търново	21	Ловеч	0	Русе	10	Търговище	13
Видин	25	Монтана	5	Силистра	10	Хасково	10
Враца	29	Пазарджик	23	Сливен	17	Шумен	22
Габрово	22	Перник	10	Смолян	21	Ямбол	13
Общо за ОДМВР и СДВР				637			

Структурата на криминалните деяния през 2021 г., извършени от малолетни като цяло остава непроменена. Стойностите на различните видове деяния варират през годините в определен диапазон.

Видно от таблицата (Таблица №11), преобладават кражбите – 59,75% (56,07% през 2020 г. и 55,23% през 2019 г.) от общо извършените криминални деяния от малолетни. През последната година се наблюдава растеж на броя на кражбите за тригодишен период. По видовете кражби: взломните и домовите – бележат спад, най-ниско ниво за петгодишния период; джебчийските и кражбите от магазини – нарастване на броя спрямо 2020 г. При селскостопанските кражби се наблюдава спад за последната година.

При най-тежките престъпления се наблюдава намаляване, както при опитите за убийства, така и при довършените. Същото се отнася и до изнасилванията. Значително е намалял броя на блудствата, грабежите и хулиганските прояви, които са с най-ниска стойност за петгодишния период. При телесните повреди има спад спрямо предходната година. Въпреки, че криминалните деяния на малолетните, свързани с наркотици да са с нисък относителен дял, през 2021 г. се наблюдава тенденция на растеж за последните 3 години.

Таблица №11

Структура на криминалните деяния при малолетните.

Криминални деяния – брой	2017 г. ¹	2018 г. ¹	2019 г. ²	2020 г. ¹	2021 г. ¹
Убийства:					
Опити	0	0	1	0	0
Довършени	1	1	0	0	0
Изнасилвания:					
Опити	0	1	0	*	*
Довършени	0	1	0	1	0
Блудства	14	11	21	28	10
Умишлени тежки телесни повреди³	0	1	*	*	*
Телесни повреди (чл. 128-135 НК)	*	*	41	46	44
Кражби	996	1 092	765	702	769
От тях:					
Взломни	90	114	78	120	52
Джебчийски	55	49	61	17	19
Домови	157	196	208	147	127
Селскостопански	158	182	16	155	116
От магазини	259	314	221	183	198
Грабежи	26	19	29	38	18
Отнемане и кражба на МПС	21	17	5	*	*
Палежи	*	25	*	*	*
Против реда и общественото спокойствие	*	52	*	*	*
В това число хулиганство	38	47	46	40	37
Престъпления, свързани с наркотици	14	12	4	5	12

Забележка: ¹Данни от МВР; ²Данни на НСИ за 2019 г.; ³ Данните до 2018 г. са били по квалификация – умишлена тежка телесна повреда (чл. 128, 131-131а от НК); *За съответната година липсва информация.

3. Престъпления при непълнолетни.

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР (Таблица №12) общият брой разкрити криминалните престъпления, извършени от непълнолетни лица е 3 446. Броят на непълнолетните извършители на криминални престъпления е 2 820. Констатира се **намаляване на броя на извършените престъпления за петгодишния период и спад на относителния им дял за последните 3 години.** Същите изводи се срещат и при извършителите на тези престъпления.

Таблица №12

Разкрити престъпления, извършени от непълнолетни, по години и брой на извършителите (по данни на ГДНП към МВР)

Година	Брой престъпления	% от общо разкритите престъпления	Брой извършители	% от общо разкритите извършители от всички възрасти
2017	4 698	10.9	3 828	9.9
2018	5 019	9.6	4 208	8.68
2019	4 447	11.72	3 656	10.97
2020	3 655	10.30	3 688	11.57
2021	3 446	9.90	2 820	9.11

Непълнолетните извършители на противоправни деяния по данни на ГДНП към МВР през 2021 г. по областни дирекции са 1 050 (Таблица №13). С най-много деяния е регистрирана Варненската област с 212 непълнолетни.

Таблица №13

Противоправни деяния извършени от малолетни (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	34	Добрич	43	Плевен	22	СДВР	116
Бургас	17	Кърджали	19	Пловдив	107	ОДМВР София	42
Варна	212	Кюстендил	23	Разград	19	Стара Загора	88
Велико Търново	20	Ловеч	4	Русе	7	Търговище	18
Видин	58	Монтана	4	Силистра	6	Хасково	22
Враца	30	Пазарджик	23	Сливен	57	Шумен	6
Габрово	12	Перник	4	Смолян	18	Ямбол	19
Общо за ОДМВР и СДВР				1 050			

По данни на НСИ (Таблица №14) осъдените непълнолетни (14-17 г.) през 2021 г. са 4,0% от всички осъдени, (в сравнение с 4,0% през 2020 г. и 4,4% през 2019 г.) или 963 деца (874 през 2020 г. и 1 023 през 2019 г.), от които 923 са от мъжки пол (830 през 2020 г. и 967 през 2019 г.) и 40 от женски пол (44 през 2020 г. и 56 през 2019 г.). В броя са включени и 4 непълнолетни

момчета, осъдени от специализирания наказателен съд. През последната година се очертава растеж спрямо предходната година на общия брой при момчетата, а при момичетата има спад. По полов признак за десетгодишния период относителния дял на мъжкия пол варира от 93,7% до 96,4%, а при женския пол – от 3,6% до 6,3%. Коефициентът на криминална активност на непълнолетните лица е 370 на 100 000 души от населението (342 през 2020 г. и 408 през 2019 г.), като най-висок е за лицата на възраст 17 год. – 665 (640 през 2020 г.) на 100 000 души от населението на тази възраст. По полов признак за десетгодишния период коефициентът на мъжкия пол варира от 632 до 1 688, а при женския – от 32 до 87. През 2021 г. се наблюдава растеж и при двата пола по показателите брой и коефициент (общо), а при структура процентът е същия в сравнение с предишната година.

Таблица №14
Осъдените непълнолетни по пол – брой, структура и коефициенти на 100 000 души от населението на възраст 14-17 години (по данни на НСИ).

Години	Брой			Структура - %				Коефициент ¹		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	Проценти – %	общо	мъже	жени
2012	2 312	2 205	107	100.0	95.4	4.6	6.1	912	1 688	87
2013	1 880	1 787	93	100.0	95.1	4.9	5.5	757	1 396	77
2014	1 633	1 556	77	100.0	95.3	4.7	5.1	655	1 212	64
2015	1 243	1 198	45	100.0	96.4	3.6	4.5	494	927	37
2016	1 108	1 038	70	100.0	93.7	6.3	3.9	436	794	57
2017	1 152	1 085	67	100.0	94.2	5.8	4.5	456	834	55
2018	999	950	49	100.0	95.1	4.9	4.2	400	737	41
2019	1 023	967	56	100.0	94.5	5.5	4.4	408	748	47
2020	874	830	44	100.0	95.0	5.0	4.0	342	632	36
2021	963	923	40	100.0	95.8	4.2	4.0	370	688	32

Забележка: ¹Осъдени лица на 100 хил. души от средногодишното население на възраст 14-17 години.

По предоставени данни на НСИ за осъдените непълнолетни (14-17 г.) през 2021 г. (Таблица №15) - с най-голям брой осъдени по области е Враца (84 деца), същото се отнася и за непълнолетни от мъжки пол (82 деца), а при женския пол, се откроява Бургаска област с 8 деца.

Таблица №15
Осъдени непълнолетни, по пол и области (по данни на НСИ)

Област	2020 г.			2021 г.		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Благоевград	24	24	-	26	26	0
Бургас	46	42	4	45	37	8
Варна	46	45	1	23	22	1

Велико Търново	26	25	1	31	30	1
Видин	1	1	-	6	5	1
Враца	81	79	2	84	82	2
Габрово	13	12	1	10	10	0
Добрич	22	21	1	35	33	2
Кърджали	5	5	-	6	6	0
Кюстендил	14	14	-	16	16	0
Ловеч	44	40	4	39	39	0
Монтана	16	13	3	16	16	0
Пазарджик	19	19	-	14	14	0
Перник	21	21	-	6	6	0
Плевен	54	54	-	74	72	2
Пловдив	96	93	3	81	76	5
Разград	17	16	1	13	13	0
Русе	29	28	1	34	32	2
Силистра	15	12	3	5	5	0
Сливен	55	54	1	49	47	2
Смолян	12	12	-	3	3	0
София град	43	40	3	63	60	3
София област	16	16	-	23	19	4
Стара Загора	68	59	9	56	54	2
Търговище	11	11	-	15	14	1
Хасково	28	28	-	51	51	0
Шумен	16	12	4	74	72	2
Ямбол	36	34	2	61	59	2
Общо за страната	874	830	44	963	923	40

И през 2021 г., непълнолетните са извършвали типичните за тази възрастова група престъпления (Таблица №16). Продължават да **доминират кражбите**. Те съставляват **42,6%** (42,87% през 2020 г. и 42,17% през 2019 г.) от всички разкрити престъпления, извършени от непълнолетни. Броят на кражбите е намалял – най-нисък брой за петгодишния период. През 2021 г. взломните и домовите кражби се отчитат с най-нисък брой за периода от пет години. При джебчийските и кражбите от магазини се наблюдава увеличение на броя през последната година. При селскостопанските кражби има намаляване в броя спрямо предходната година.

Данните на **ГДНП към МВР** показват, че при най-тежките престъпления се наблюдава намаляване. Броят на опитите за убийства е най-нисък за петте години, като през 2021 г. няма подобни деяния, а довършените убийства от непълнолетни са с еднакъв брой за тригодишен период. При телесните повреди се наблюдава тенденция на намаление. При довършените изнасилвания са с минимален растеж в сравнение с предходната година. Минимално се е увеличил и броят на блудствата през 2021 г. При грабежите се констатира значително понижаване

на броя за петгодишния период. Такива са данните и за престъпленията, свързани с наркотици. При хулиганството е налице намаляване за четиригодишен период.

Таблица №16

Структура на престъпността при непълнолетните.

Престъпления - брой	2017 г. ¹	2018 г. ¹	2019 г. ²	2020 г. ¹	2021 г. ¹
Убийства:					
Опити	1	1	4	1	0
Довършени	0	3	1	1	1
Изнасилвания:					
Опити	0	1	2	*	*
Довършени	5	1	1	2	3
Блудства	20	13	36	12	14
Умишлени тежки телесни повреди³	*	0	*	*	*
Телесни повреди (чл. 128-135 НК)	*	*	198	255	175
Кражби	2 171	2 364	1 888	1 567	1 468
От тях:					
Взломни	338	349	264	351	170
Джебчийски	45	82	70	30	48
Домови	361	407	379	340	254
Селскостопански	365	369	33	279	208
От магазини	708	723	733	346	406
Грабежи	171	161	133	183	88
Отнемане и кражба на МПС	108	114	107	44	*
Палежи	*	23	3	*	*
Против реда и общественото спокойствие	*	160	*	*	*
В това число хулиганство	102	146	189	127	113
Престъпления, свързани с наркотици	523	672	447	452	405

Забележка: ¹Данните за периода 2015-2018 г. са предоставени от МВР; ²Данни на НСИ за 2019 г.; ³Данните до 2018 г. са били по квалификация – умишлена тежка телесна повреда (чл. 128, 131-131а от НК), *За съответната година липсва информация.

Анализът на данните на НСИ показва, че броят на деянията, извършени от водените на отчет в ДПС в съучастие малолетни с непълнолетни през 2021 г. е 177 (174 през 2020 г. и 760 през 2019 г. и 550 през 2018 г.). По този показател има минимално увеличение за последната година.

За периода 2019-2021 г. ГДНП към МВР не са предоставили данни за **противообществени прояви и престъпления на малолетни и непълнолетни лица, насочени към повреждане на ЖП имущество** (чрез хвърляне на камъни по подвижния ж. п. състав и пътнически влакове и композиции; чрез повреждане на релсовия път или умишлено възпрепятстване на движението на локомотивите с поставянето на предмети върху релсите и

посегателства върху товарни влакове), на основание, че тези деяния попадат в класификация по чл. 340 от НК.

По обобщени данни на Върховната касационна прокуратура (ВКП).

Наказателни производства за престъпления, извършени от непълнолетни лица.

През 2021 г. (Таблица №17), в прокуратурите са наблюдавани общо 1 612 (1 744 през 2020 г. и 2 007 през 2019 г.) досъдебни производства, водени срещу непълнолетни извършители на престъпления от общ характер. Новообразуваните дела през 2021 г. срещу непълнолетни лица са 702 (802 през 2020 г. и 997 през 2019 г.), приключените досъдебни производства са общо 1 297 (1 404 през 2020 г. и 1 673 през 2019 г.), решените досъдебни производства през отчетната година от прокурорите са 1 331 (1 423 през 2020 г. и 1 661 през 2019 г.). Общо в съд през 2021 г. са внесени 944 прокурорски акта (972 през 2020 г. и 1 104 през 2019 г.). Предложенията до Местна комисия за БППМН през 2021 г. за налагане на възпитателни мерки, съгласно чл. 61 от НК са 211 (220 през 2020 г. и 327 през 2019 г.). **Данните по показателите представят тенденция на сериозно намаляване за тригодишния период.** Осъдените непълнолетни лица с влязла в сила присъда за 2021 г. са 1 050 (970 през 2020 г. и 1 174 през 2019 г.), бележат покачване спрямо 2020 г. Оправданите лица, с влязъл в сила съдебен акт за 2021 г. са 22 непълнолетни (3 през 2020 г. и 24 през 2019 г.) – наблюдава се значително увеличаване на оправданите лица в сравнение с 2020 г.

Таблица №17

Сравнителни данни за периода 2019 – 2021 г.

Показатели	2019 г.	2020 г.	2021 г.
Наблюдавани досъдебни производства	2 007	1 744	1 612
Новообразувани досъдебни производства	997	802	702
Приключени досъдебни производства	1 673	1 404	1 297
Решени досъдебни производства	1 661	1 423	1 331
Прокурорски актове, внесени в съда	1 104	972	944
Лица по внесените в съда актове	1 329	1 139	1 096
Предложения до Комисия за БППМН за налагане на възпитателни мерки (чл. 61 НК)	327	220	211
Осъдени лица, с влязъл в сила съдебен акт	1 174	970	1 050
Оправдани лица, с влязъл в сила съдебен акт	24	3	22

Структурно разпределение на наказателните производства срещу непълнолетни лица, съобразно систематиката на НК.

През 2021 г., както и през предходните отчетни периоди, най-голям е относителният дял на извършените от непълнолетни престъпления по Глава 5 от НК „Престъпления против собствеността“. Наблюдавани са общо 750 дела (839 през 2020 г. и 944 през 2019 г.), в това число и новообразуваните през 2021 г. – 274 досъдебни производства (367 през 2020 г. и 421 през 2019 г.). В съда са внесени 438 прокурорски акта (517 през 2020 г. и 560 през 2019 г.). През отчетната година за такива престъпления осъдените лица с влязъл в сила съдебен акт са 549 (537 през 2020 г. и 649 през 2019 г.). Запазва се тенденцията от предходни години повече от половината от делата да са за кражби и грабежи, като най-голям брой са образуваните дела по чл. 194 и чл. 195 от НК. По този вид престъпления не са оправдани непълнолетни лица (2 през 2020 г. и 13 през 2019 г.).

Наблюдаваните дела по Глава 11 от НК „Общопасни престъпления“ са 412 (488 през 2020 г. и 601 през 2019 г.), в това число новообразуваните – 194 (283 през 2020 г. и 379 през 2019 г.). В съда са внесени 220 прокурорски акта (226 през 2020 г. и 292 през 2019 г.). Осъдените непълнолетни лица с влязъл в сила съдебен акт са 210 (215 през 2020 г. и 286 през 2019 г.). Оправдани са 2 непълнолетни лица (0 през 2020 г. и 2 през 2019 г.).

От наблюдаваните дела по Глава 11 от НК, с дял от 47,33% или 195 са делата, свързани с държането, употребата, склоняването към употреба и разпространението на наркотични вещества (чл. 354 а-в от НК), а през 2020 г. са били 46,9% или 229 (в сравнение с 2019 г. – 51,58% или 310). Следват престъпленията за неправомерно управление на МПС по чл. 345 от НК, вкл. след употреба на алкохол (чл. 343б-в от НК) – 79 дела или 19% (162 или 33,2% през 2020 г. и 189 или 31,44% през 2019 г.), противозаконно отнемане на МПС по чл. 346 от НК – 68 дела или 16,5% (51 или 10,4% през 2020 г. и 64 или 10,64% през 2019 г.).

За престъпления по Глава втора от НК „Престъпления против личността“ са наблюдавани общо 244 дела (278 през 2020 г. и 301 през 2019 г.), като новообразуваните са 89 (87 през 2020 г. и 115 през 2019 г.). Образуваните са 10 досъдебни производства за убийства (чл. 115-127 от НК), а през 2020 г. са 15 досъдебни производства (19 през 2019 г.). За престъпления против личността, извършени от непълнолетни лица, прокурорите са внесли в съда общо 125 прокурорски акта (141 през 2020 г. и 159 през 2019 г.). Осъдените с влязла в сила присъда лица за 2021 г. са 136

непълнолетни (143 през 2020 г. и 134 през 2019 г.), а оправданите лица са 5 (1 през 2020 г. и 4 през 2019 г.).

Осъдени и санкционирани непълнолетни лица.

През 2021 г. е взета мярка за неотклонение „задържане под стража” спрямо 51 непълнолетни лица (88 през 2020 г. и 83 през 2019 г.). През годината се запазва тенденцията на намаляване на прекратените от прокурор дела — 356 (407 през 2020 г. и 528 през 2019 г.), както и на случаите, при които прокурорите са изпратили материалите на комисиите за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните за налагане на възпитателни мерки – 211 (220 през 2020 г. и 327 през 2019 г.), отразено в Таблица №9.

С най-висок дял – 59,8% или 628 случая (55,36% или 537 през 2020 г. и 51,5% или 722 през 2019 г.) са наказанията „обществено порицание“ и „пробация“, при които се наблюдава растеж на относителния дял и броя спрямо предишната година. Условното осъждане е наложено в 40,76% или 428 случая (37,73% или 366 през 2020 г. и 30,5% или 358 през 2019 г.), т.е. отчита се тенденция на нарастване на относителния дял и броя на случаите. Ефективно изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ е постановено в 8,96% или 92 случаи (9,4% или 91 през 2020 г. и 9,7% или 114 през 2019 г.) – по този показател се констатира тенденция на намаляване на относителния дял. Освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, през 2021 г. са отчетени 14 случая (21 през 2020 г. и 30 през 2019 г.) – тенденция на намаляване на броя на случаите. Налагане на други възпитателни мерки по ЗБППМН са отчетени в 7 случаи (10 през 2020 г. и 16 през 2019 г.) и настанявания във възпитателни училища-интернати през 2021 г. са 2 случая (1 през 2020 г. /кражба/ и 1 през 2019 г. /грабеж/), за грабежи, като и при двата показателя се наблюдава тенденции за намаляване.

В Поправителния дом (ПДНМ – Враца) към Затвора – гр. Враца, по данни на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ към Министерството на правосъдието към 01.01.2022 г. са настанени 14 непълнолетни (30 през 2020 г. и 20 през 2019 г.). В това число: обвиняеми – 2 (2 през 2020 г. и 0 през 2019 г.), подсъдими – 3 (12 през 2020 г. и 7 през 2019 г.); осъдени с влязла в сила присъда – 13 непълнолетни (16 през 2020 г. и 13 през 2019 г.). Настанените непълнолетни лишени от свобода момчета, на възраст от 14 до 18 г. са с мярка за неотклонение „Задържане под стража“ или с влязла в сила присъда „Лишаване от свобода“. Голяма част от тях са израснали в

условията на хипопротекция, хиперпротекция или в институции. Средата, сред която израстват основно е криминогенна.

В последните години се забелязва тенденция на нарастване на престъпленията срещу личността, извършени от непълнолетни. Наблюдава се и градация в начина на извършване на престъпленията. Повечето от младежите, настанени в Поправителния дом, са се водили на отчет в ДПС. Спрямо тях са били взети мерки по ЗБППМН от МКБППМН, осъждани са на пробация или с условни присъди с изпитателен срок, настанявани са във ВУИ и СПИ, но тези мерки не са дали ефективни резултати. Това е довело до настаняването им в Поправителния дом като последна мярка.

Наблюдава се тенденция към намаляване на броя на непълнолетните постъпили в Поправителния дом /като брой хора/, но се забелязва, че правонарушенията, за които са задържани или осъдени са предимно с насилствен характер и агресивни прояви – от непълнолетни към непълнолетни и от непълнолетни към възрастни хора.

Постъпвайки в Поправителния дом, голяма част от тях трудно свикват с ограниченията и наложените мерки. Враждебните, агресивни и насилствени действия от непълнолетните се пренасят и в Поправителния дом. Най-често срещана е вербалната агресия, която в повечето случаи преминава във физическо насилие помежду им.

Като основен проблем се отчита, че след изтърпяване на наложеното наказание голяма част от момчетата попадат отново в неблагоприятна среда (семейна и приятелска), което довежда до повторното им настаняване в Поправителния дом.

Добри практики: С всички младежи още от постъпването им работи психолог и инспектор-педагог. Извършва се задълбочено обследване на причините довели до ранните им девиантни и делинквентни прояви и се изготвя психологическо заключение за актуалното им психично състояние. На база на него за всеки непълнолетен настанен в Поправителния дом се изготвя индивидуален план за корекционна дейност, свързан с неговите дефицитни зони.

В Поправителния дом работят инспектор-педагог, която е единствената в ГДИН длъжност, която съчетава в себе си две длъжности: социален работник и учител. Те са държавни служители, назначени от Министъра на правосъдието на основание чл. 19, ал. 1, т. 1 и ал. 2 от Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража, преминали първоначална професионална подготовка.

Времето на настанените в Поправителния дом момчета е разпределено съобразно изготвен и утвърден дневен режим.

Към Поправителния дом има създадено Средно училище „Св. св. Кирил и Методий“. То е единственото в страната училище, където се обучават непълнолетни лишени от свобода – момчета на възраст от 14 до 18 години, тъй като децата до 16 годишна възраст подлежат на задължително обучение. Останалите подават молба, за да бъдат включени в образователния процес. Няма случаи на отказали се от училище.

До обяд младежите, посещават учебни занятия, организирани и провеждани в съответствие с изискванията на нормативните документи в системата на образованието.

След обяд с тях се провеждат социални дейности, включващи: Индивидуална консултативна работа; Специализирани и образователни програми; Клубове по интереси; Религиозна подкрепа; Спорт и др.

В спортният център на Поправителния дом, открит през 2020 г., се провеждат спортни занимания на закрито в обособените за целта фитнес зала и мини футболно игрище. Освен за провеждане на редовните часове по физическо възпитание и спорт, тази зала се използва и за уплътняване на свободното време на момчетата.

Спортът е от голямо значение за физическото развитие на младежите. Той спомага за снемането на натрупаното напрежение и изгражда дисциплина и самоконтрол у тях. Това е важно за ресоциализацията им и успешното реализиране в живота.

Един от важните приоритети на Поправителния дом е да се съхрани връзката със семейството и близките на непълнолетните. Голяма е заслугата на инспектор-педагозите, които издирват близките, осъществяват връзката, обменят информация. Това им помага в ежедневната работа с момчетата. За насърчаване и подобряване на психичното здраве и благосъстояние на младежите се осъществяват и ежеседмични видеоконферентни връзки със семействата им или с техни близки.

Провеждат се и срещи с неправителствени организации, което също им се отразява добре.

Самодейните органи се включват активно в изготвянето на програми за отбелязване на всички празници в календара. Провеждат се и редица спортно-състезателни игри, тенис на маса, турнири по волейбол и футбол, турнири по белот и шахмат.

Всички празници в спортния календар се отбелязват със спортни прояви.

Тези дейности и инициативи в Поправителния дом допринасят за постигане на основните цели на корекционната, възпитателната и обучителна работа при младежите.

4. Водени на отчет и преминали през детски педагогически стаи малолетни и непълнолетни.

По данни на НСИ, през 2021 година броят и коефициентът на водените на отчет в детските педагогически стаи (ДПС) малолетни и непълнолетни е намалял (Таблица №18). През същия период се е увеличило детското население от 8 до 17 навършени години.

Таблица №18

Водени на отчет малолетни и непълнолетни в ДПС (по данни на НСИ)

Години	Общо водени на отчет в ДПС	Детско население в РБ (8-17 г.)	Коефициент /брой на 100 000 от детското население в РБ (8-17 г.)
2012	11 460	634 927	1 804
2013	10 536	631 618	1 668
2014	10 768	633 538	1 699
2015	9 596	638 349	1 503
2016	9 096	648 033	1 403
2017	9 146	794 319	1 151
2018	9 098	795 980	1 142
2019	9 167	796 818	1 150
2020	8 899	803 029	1 324
2021	8 807	809 825	1 300

При анализа по пол и възраст на преминалите и водените на отчет в ДПС могат да бъдат посочени някои особености (Таблица №19):

- **при преминалите на отчет в ДПС** се наблюдава **растеж спрямо предишната година;**
- **при преминалите през ДПС момичета** има увеличение в сравнение с 2020 г. по абсолютен брой, а при относителният им дял има тригодишна тенденция на повишаване;
- при **малолетните, преминали през ДПС** е налице най-ниска абсолютна стойност за петгодишния период, като се отчита спад при относителния им дял спрямо предходната година;
- намалял е в абсолютни стойности броят на **малолетните момичета** за последните четири години, а относителният им дял се е понижил в сравнение с предишната година;
- при **непълнолетните, преминали през ДПС** има увеличение спрямо 2020 г., същото се отнася и за относителния им дял;

- при непълнолетните момичета се констатира увеличаване в абсолютни стойности спрямо предходната година, а при относителния им дял има тенденция на растеж.

Таблица №19

**Движение на преминалите и водените на отчет в ДПС по години, пол и възраст
(По данни на НСИ)**

Г о д и н и	Преминали през ДПС						Водени на отчет в ДПС					
	Общо (брой)	в т. ч. жени брой и (%)	Мало - летни Общо брой и (%)	в т. ч. жени брой и (%)	Не- пъл- но- лет- ни общо брой и (%)	в т. ч. жени брой и (%)	Общо (брой)	в т. ч. жени брой и (%)	Мало - летни Общо брой и (%)	в т.ч. жени брой и (%)	Не- пъл- ноле- тни общо брой и (%)	в т. ч. жени брой и (%)
2017	6 784	2 023 (29.8)	1 521 (22.4)	407 (26.8)	5 263 (77.6)	1 616 (30.7)	9 146	1 804 (19.7)	1 993 (21.8)	437 (21.9)	7 153 (78.2)	1 367 (19.1)
2018	6 866	2 270 (33.1)	1 708 (24.9)	563 (33.0)	5 158 (75.1)	1 707 (33.1)	9 098	1 836 (20.1)	1 923 (21.1)	466 (24.2)	7 175 (78.9)	1 370 (19.1)
2019	6 700	1 933 (28.8)	1 578 (23.6)	431 (27.3)	5 122 (76.4)	1 502 (29.3)	9 167	1 836 (20.0)	1 892 (20.6)	389 (20.5)	7 275 (79.4)	1 447 (19.9)
2020	5 289	1 637 (30.9)	1 438 (27.2)	433 (30.1)	3 851 (72.8)	1 204 (31.3)	8 899	1 721 (19.3)	1 826 (20.5)	370 (20.3)	7 073 (79.5)	1 351 (19.1)
2021	5 390	1 681 (31.2)	1 417 (26.3)	414 (29.2)	3 973 (73.7)	1 267 (31.9)	8 807	1 735 (19.7)	1 963 (22.3)	406 (20.7)	6 844 (77.7)	1 329 (19.4)

- при водените на отчет в ДПС се наблюдава **най-нисък брой за периода 2017-2021 г.**;

- при броя на водените на отчет момичета абсолютната стойност е увеличена през последната година, както и относителния им дял за същия период;

- при малолетните, водени на отчет в ДПС, се констатира нарастване по абсолютни стойности за четиригодишен период, а относителният им дял е най-висок за последните пет години;

- констатирано е повишаване на броя на малолетните момичета по абсолютни стойности за последните три години, същото се отнася и за относителния дял;

- при **броя на непълнолетните**, водени на отчет в ДПС има най-ниска абсолютна стойност за петте години, както и на относителния дял за същия период;

- наблюдава се най-нисък брой на **непълнолетните момичета** в абсолютни стойности за последните пет години, но увеличаване на относителния им дял в сравнение с 2020 г.

Според данните от НСИ, **социалните характеристики на малолетните и непълнолетните**, водени на отчет в ДПС, са сходни с тези от предходните години. В **криминогенна (семейна и приятелска) микросреда** през 2021 г. са живели 9,65% от всички деца, водени на отчет в ДПС (11,7% през 2020 г. и 11,08% през 2019 г.). Криминогенното обкръжение и непълноценната семейна среда са силно действащ фактор за социални деформации и формиране на криминално поведение.

По данни на НСИ, през 2021 г. МКБППМН са осъществявали превантивно-възпитателна дейност с 1 050 малолетни и непълнолетни, за които е известно че живеят в криминогенна или конфликтна семейна среда (1 282 през 2020 г. и 1 767 през 2019 г.).

От водените на отчет в ДПС през 2020 г. – 973 деца или 11,04% **не учат** (1 117 или 12,55% през 2020 г. и 999 или 10,89% през 2019 г.), а 4 414 деца или 50,11% **не работят** (3 943 или 44,3% през 2020 г. и 4 146 или 45,2% през 2019 г.).

Данните на ГДНП към МВР показват, че водените на отчет в ДПС през 2021 г. са 9 349 малолетни и непълнолетни лица (9 672 през 2020 г. и 9 743 през 2019 г.). Общо преминалите малолетни и непълнолетни през детските педагогически стаи през 2021 г. са 8 482 (8 423 през 2020 г. и 10 602 през 2019 г.). В сравнението по областни дирекции се откроява СДВР с 2 559 деца. (Таблица №20)

Таблица №20

Общо преминали през ДПС деца (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	415	Добрич	195	Плевен	321	СДВР	2 559
Бургас	149	Кърджали	255	Пловдив	627	ОДМВР София	290
Варна	298	Кюстендил	239	Разград	62	Стара Загора	395
В. Търново	250	Ловеч	293	Русе	56	Търговище	105
Видин	179	Монтана	278	Силистра	97	Хасково	222
Враца	175	Пазарджик	175	Сливен	169	Шумен	151
Габрово	86	Перник	101	Смолян	186	Ямбол	154
Общо за ОДМВР и СДВР				8 482			

Разпределението на заведените на отчет и преминалите на отчет в ДПС през 2021 г. по етническа принадлежност: българи – 2 650 или 28,3% (2 815 или 29,1% през 2020 г. и

43,4% през 2019 г.); **самоопределили се като турци – 449 или 4,8%** (486 или 5,0% през 2020 г. и 6,1% през 2019 г.); **самоопределили се като роми – 3 348 или 35,8%** (3 415 или 35,3% през 2020 г. и 49,9% през 2019 г.) и **други етноси – 57 или 0,6%** (49 или 0,5% през 2020 г. и 0,6% през 2019 г.). **По тези показатели и през 2021 г., делът на водените на отчет самоопределили се като роми е най-висок, в сравнение с другите етнически групи, като има минимално нарастване на относителния им дял.**

5. Противообществени прояви.

През 2021 г. се запазват основните параметри в структурата на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, преминали през ДПС (Таблица №21). **Данните показват, че през 2021 г., е увеличен броят на лицата, извършители на противообществени прояви.** При бягствата от дома (от вкъщи) и институции се констатира минимално нарастване спрямо предходната година. Увеличен е броят на скитащите и просещи деца за последната година. При преминалите през ДПС за употреба на наркотици се констатира растеж в сравнение с 2020 г. Бележи значително покачване броят на преминалите през ДПС за проституиране за петгодишния период.

Таблица №21

Структура на противообществените прояви по броя на малолетните и непълнолетните, преминали през ДПС (по данни на НСИ)

Години	Общо лица	Бягство от дома (от вкъщи и институции)	Скитничество и просия	Употреба на наркотици	Проституция
2017	6 784	1 368	174	518	39
2018	6 866	1 081	225	475	21
2019	6 700	1 183	168	643	31
2020	5 289	873	126	343	23
2021	5 390	883	135	378	76

По данни на НСИ, преминалите през ДПС за насилие и агресия са 733 деца (596 през 2020 г. и 716 през 2019 г.). За тормоз – 359 (241 през 2020 г. и 333 през 2019 г.) в т.ч. за училищен тормоз – 217 деца (124 през 2020 г. и 226 през 2019 г.). Насилието и агресията при децата бележи увеличение и е най-висок за трите години, а тормозът (вкл. училищния) се е покачил спрямо предходната година.

Според данни на НСИ, преминали през ДПС за употреба на наркотици и алкохол малолетни и непълнолетни през 2021 г., са 378 деца (343 през 2020 г. и 643 през 2019 г.). Броят на

скитаци и просеци деца е 135 (126 през 2020 г. и 168 през 2019 г.) и се е увеличил в сравнение с предишната година. Според същата обобщена оперативна информация преминалите на отчет за **проституция** през 2021 г., са 76 (23 през 2020 г. и 31 през 2019 г.), което е значителен растеж за тригодишния период.

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР за преминалите малолетни и непълнолетни през детските педагогически стаи за **употреба на опиати** (Таблица №22) са отчетени 342 деца (485 през 2020 г. и 719 през 2019 г.). В сравнението по областни дирекции с най-голям брой е СДВР - 140 деца.

Таблица №22

Преминали през ДПС деца за употреба на опиати (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	13	Добрич	8	Плевен	11	СДВР	140
Бургас	11	Кърджали	1	Пловдив	21	ОДМВР София	13
Варна	24	Кюстендил	17	Разград	1	Стара Загора	19
В. Търново	7	Ловеч	2	Русе	0	Търговище	4
Видин	4	Монтана	2	Силистра	8	Хасково	11
Враца	5	Пазарджик	1	Сливен	0	Шумен	5
Габрово	2	Перник	3	Смолян	4	Ямбол	5
Общо за ОДМВР и СДВР				342			

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР за преминалите малолетни и непълнолетни през детските педагогически стаи за **бягство от дома и скитничество** са отчетени 1 095 деца (1 078 през 2020 г. и 1 356 през 2019 г.). По областни дирекции с най-голям брой е СДВР – 229 деца. (Таблица №23)

Таблица №23

Преминали през ДПС деца за бягство от дома и скитничество (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	68	Добрич	29	Плевен	59	СДВР	229
Бургас	15	Кърджали	16	Пловдив	90	ОДМВР София	58
Варна	60	Кюстендил	14	Разград	13	Стара Загора	78
В. Търново	29	Ловеч	28	Русе	7	Търговище	9
Видин	16	Монтана	64	Силистра	17	Хасково	38
Враца	30	Пазарджик	26	Сливен	23	Шумен	24
Габрово	16	Перник	11	Смолян	7	Ямбол	21
Общо за ОДМВР и СДВР				1 095			

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР за преминалите малолетни и непълнолетни през детските педагогически стаи за **други основания** са отчетени 7 011 деца (6 831 през 2020 г. и 8

448 през 2019 г.). С най-голям брой по областни дирекции отново е СДВР – 2 186 деца. (Таблица №24)

Таблица №24

Преминали през ДПС деца за други основания (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	334	Добрич	157	Плевен	250	СДВР	2 186
Бургас	123	Кърджали	238	Пловдив	515	ОДМВР София	218
Варна	213	Кюстендил	208	Разград	48	Стара Загора	279
В. Търново	212	Ловеч	262	Русе	49	Търговище	92
Видин	158	Монтана	212	Силистра	72	Хасково	171
Враца	140	Пазарджик	148	Сливен	146	Шумен	122
Габрово	68	Перник	87	Смолян	175	Ямбол	128
Общо за ОДМВР и СДВР				7 011			

По данни на ГДНП към МВР, през Домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (ДВНМН) през 2021 г. са преминали 285 малолетни и непълнолетни лица (619 през 2020 г. и 888 през 2019 г.). По етническа принадлежност: българи – 41 (432 през 2020 г. и 230 през 2019 г.); самоопределили се като турци – 4 (40 през 2020 г. и 59 през 2019 г.); самоопределили се като роми – 79 (264 през 2020 г. и 440 през 2019 г.); други – 161 (187 през 2020 г. и 159 през 2019 г.). За бягства от ВУИ и СПИ – 8 деца (74 през 2020 г. и 137 през 2019 г.). За бягства от заведения резидентен тип (ЦНСТ и КЦ) – 31 деца (105 през 2020 г. и 227 през 2019 г.). За бягства от специализирана институция за деца – 164 деца (180 през 2020 г. и 167 през 2019 г.). За бягство от дома и приемно семейство – 38 деца (121 през 2020 г.). За безнадзорност (скитничество и просия), съпроводена с противообществени прояви – 13 деца (71 през 2020 г. и 14 през 2019 г.), като в това отношение се констатира значително намаление. За полицейска закрила – 25 деца (56 през 2020 г.).

Броят на преминалите в домовете два и повече пъти малолетни и непълнолетни са 26 деца (51 през 2020 г. и 128 през 2019 г.), което показва трайно формирани асоциални нагласи при тези подрастващи и криминогенна социална среда.

Отпадането от училище е силно действащ криминогенен фактор. За реализиране на приоритетите на Министерството на образованието и науката, свързани с максималното обхващане и включване на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система е създаден постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

По данни на Информационната система за реализация на Механизма към 15.09.2021 година **необхванатите** (незаписани и отпаднали) в образователната система деца и ученици са 46 818. Това са деца на възраст от 5 до 16 години, които по данни на ГД ГРАО имат настоящ адрес в страната, за които екипите за обхват не са получили сведения за заминаването им в чужбина и въпреки това не фигурират в Националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование (НЕИСПУО). От общия брой на необхванатите (46 818) 31 804 са незаписаните и 15 014 са отпадналите от образователната система деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

Коефициентът на обхванатите деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст се определя като относителен дял на записаните в образователните институции деца и ученици на задължителна предучилищна и училищна възраст към 15 септември и към началото на втория учебен срок на съответната учебна година спрямо броя на населението за съответната година на раждане по данни на ГРАО, намален с броя на децата със статус „в чужбина“. Към началото на учебната 2021/2022 година коефициентът на обхванатите, определен като относителен дял на записаните в предучилищното и училищното образование деца и ученици на задължителна предучилищна и училищна възраст на 15 септември спрямо броя на населението за съответната година на раждане по данни на ГРАО, намален с броя на децата със статус „в чужбина“ е **94,56**.

По данни на НСИ през 2021 г. 192 деца отпаднали от училище, след работа с обществен възпитател от МКБППМН са реинтегрирани в образователната система. През 2020 г. такива случаи са отчетени за 227 ученика , а през 2019 г. за 250 ученика.

6. Проституция при ненавършилите пълнолетие.

Проституцията сред малолетните и непълнолетните уврежда психичното и социално развитие на личността и води до дълбоки травми и деформация на ценностната система. Проституиращите деца са жертви на криминални групи и организирана престъпна дейност. През 2021 г., **установените от ГДНП към МВР проституиращи деца на територията на страната са 34** (29 през 2020 г. и 18 през 2019 г.), **които са и преминали през ДПС** (29 през 2020 г. и 18 през 2019 г.), но реалният им брой вероятно е значително по-голям. (Таблица №25) В сравнението по областни дирекции най-много проституиращи деца има в Старозагорска област – 19.

Таблица №25

Преминали деца през ДПС общо и по ОДМВР (по данни от ГДНП към МВР)

Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой	Области	Брой
Благоевград	0	Добрич	1	Плевен	1	СДВР	4
Бургас	0	Кърджали	0	Пловдив	1	ОДМВР София	1
Варна	1	Кюстендил	0	Разград	0	Стара Загора	19
В. Търново	2	Ловеч	1	Русе	0	Търговище	0
Видин	1	Монтана	0	Силистра	0	Хасково	2
Враца	0	Пазарджик	0	Сливен	0	Шумен	0
Габрово	0	Перник	0	Смолян	0	Ямбол	0
Общо за ОДМВР и СДВР				34			

Проблемът със сексуалната експлоатация на деца продължава да е актуален. Местните комисии за БППМН, съвместно с ОЗД и ДПС продължават да работят за ограничаването на детската проституция чрез организирането на образователни и превантивни кампании и други форми, насочени особено към най-рисковите и най-уязвими групи момичета.

7. Безнадзорност сред децата.

Безнадзорността поставя децата в ситуация на висок криминогенен и виктимен риск. Безнадзорните деца всекидневно са подложени на физическо, психично и сексуално насилие, недохранване, болести. Нарушени са техни основни права. В същото време те извършват противообществени прояви и престъпления – крадат, употребяват и разпространяват наркотични вещества, проституират и извършват хомосексуални услуги, просят, в много случаи проявяват агресия и насилие и нарушават правата на деца и възрастни. Особено тежък е проблемът при малолетните безнадзорни, които живеейки „на улицата” усвояват модели на поведение без социални правила и формират негативни ценности и морал.

По данни на НСИ **безнадзорните деца през 2021 г. са 88** (83 през 2020 г. и 127 през 2019 г.). Малолетните безнадзорни са 46 (46 през 2020 г. и 69 през 2019 г.), от които 17 момичета (15 през 2020 г. и 27 през 2019 г.); непълнолетните безнадзорни са 42 (37 през 2020 г. и 58 през 2019 г.), в това число 22 момичета (15 през 2020 г. и 37 през 2019 г.). Налице е увеличаване на броя на безнадзорните деца спрямо предходната година.

8. Децата, пострадали от престъпления.

През 2021 г. по данни на ГДНП към МВР децата пострадали от различни видове престъпления са:

- Регистрираните криминални престъпления с обект малолетни и непълнолетни са 1 533 (1 730 през 2020 г. и 206 през 2019 г.), като по този призна се отчита намаление.

- Броят на разкритите престъпления, извършени срещу деца е 755 (912 през 2020 г.)

- Общият брой на децата, потърпевши от криминални престъпления е 1 591 (1 810 през 2020 г. и 2 268 през 2019 г.), от тях 749 малолетни (808 през 2020 г.) и 842 непълнолетни (1 002 през 2020 г.).

- Малолетните и непълнолетните основно са обект на престъпления срещу собствеността, най-вече кражби – 252 случая (311 през 2020 г. и 528 през 2019 г.).

- Телесните повреди (чл. 128-135 НК) с обект деца като брой и относителен дял са на следващо място – 231 случая (239 през 2020 г. и 279 през 2019 г.).

- Грабежите са 65 (75 през 2020 г. и 112 през 2019 г.).

- Извършени са осем (8) умишлени убийства на деца (5 през 2020 г. и 2 през 2019 г.), от тях довършени – 4 (2 през 2020 г.) и опити – 4 (3 през 2020 г.).

- 42 хулигански прояви (48 през 2020 г. и 64 през 2019 г.).

- 22 изнасилвания (довършено), 30 през 2020 г.

- 109 блудства (143 през 2020 г.).

- 10 отвличания.

През отчетния период служителите от сектор „Детска престъпност“ са работили общо по 6 (0 през 2020 г. 5 през 2019 г.) случаи, свързани с непридружени малолетни и непълнолетни български граждани в чужбина (Великобритания – 2, Швеция – 3, Северна Ирландия – 1), от тях деца жертви на просия - 3, деца-жертви на трудова експлоатация - 1, деца-жертви на джебчийски кражби - 1, деца-жертви на трафик -1.

По данни от ДАЗД за 2021 г. регистрираните случаи на деца, жертви на трудова и сексуална експлоатация в чужбина са 19 (22 през 2020 г.), като повечето от тях са използвани за просия и джебчийски кражби в страните-членки на ЕС. Общият брой на децата жертви на трафик е 5.

По данни на ВКП за пострадали малолетни и непълнолетни лица, през 2021 г. са отчетени 1 976 непълнолетни лица (1 888 през 2020 г. и 2 217 през 2019 г.). От тях, момчетата са 1 302 (1 095 през 2020 г. и 1 337 през 2019 г.), а момчетата – 674 (793 през 2020 г. и 880 през 2019 г.).

Общият брой на пострадалите малолетни лица е 1 595 (1 620 през 2020 г. и 1 905 през 2019 г.), в т.ч. момичета – 848 (894 през 2020 г. и 1 021 през 2019 г.) и момчета – 747 (726 през 2020 г. и 884 през 2019 г.). Прави впечатление, че и при двете възрастови групи преобладават момичетата.

През 2021 г. най-голям е броят на пострадалите от неплащане на издръжка – 305 непълнолетни (286 през 2020 г. и 306 през 2019 г.) и 616 малолетни (547 през 2020 г. и 627 през 2019 г.). Следват пострадалите от незаконно брачно съжителство – 649 непълнолетни (524 през 2020 г. и 587 през 2019 г.) и 70 малолетни (155 през 2020 г. и 130 през 2019 г.); от кражби и грабежи – 383 непълнолетни (325 през 2020 г. и 562 през 2019 г.) и 163 малолетни (160 през 2020 г. и 275 през 2019 г.); от развратни действия (чл. 149-159 от НК) са пострадали – 182 непълнолетни (177 през 2020 г. и 184 през 2019 г.) и 319 малолетни (328 през 2020 г. и 352 през 2019 г.); пострадали от пътнотранспортно произшествие (чл. 343 от НК) са 97 непълнолетни (119 през 2020 г. и 128 през 2019 г.) и 118 малолетни (101 през 2020 г. и 117 през 2019 г.); от трафик на хора – 6 непълнолетни (6 момичета през 2020 г. и 11 момичета през 2019 г.) и 2 малолетни, от които 7 са момичета.

По данни на НСИ, през 2021 г. общият брой на малтретираните малолетни и непълнолетни, преминали и водени на отчет в ДПС е най-нисък за петгодишния период (Таблица №26). Намалял е броят на малтретираните момичета в сравнение с предишната година, но е повишен относителния им дял, който е най-висок за петте години. Понижил се е общият брой на малтретираните малолетни за периода 2017-2021 година, а относителният им дял е намалял спрямо предишната година. Броят на малтретираните малолетни момичета също в абсолютни стойности е по-нисък през 2021 г., но относителния им дял е понижен в сравнение с предходната година. Може да се направи изводът, че **малолетните и особено малолетните момичета са силно уязвима група с повишен виктимен риск.** При непълнолетните се наблюдава най-ниска абсолютна стойност за петгодишния период, а относителният им дял се е увеличил спрямо предишната година. Броят на малтретираните непълнолетни момичета е с тенденция на спад за тригодишен период, а относителният им дял е намалял спрямо 2020 г.

Таблица №26
Малтретирани деца, преминали или водени на отчет в ДПС
(по данни на НСИ)

Години	2017	2018	2019	2020	2021
Общо	357	238	315	224	200
В т. ч. жени	120	76	109	102	78

% на малтретирани жени спрямо общо малтретирани	33.6	31.9	34.6	22.8	39.0
Малолетни общо	176	115	136	117	95
% на малтретирани малолетни спрямо общо малтретирани	49.3	48.3	43.2	52.2	47.5
В т. ч. жени	61	36	46	51	35
% на малолетни малтретирани жени спрямо общо малолетни	34.7	31.3	33.8	43.6	36.8
Малтретирани непълнолетни общо	181	123	179	107	105
% спрямо общо малтретирани	50.7	51.7	56.8	47.8	52.5
В т. ч. жени	59	40	63	51	43
% на непълнолетни жени спрямо общо малтретирани непълнолетни	32.6	32.5	35.2	47.7	40.9

Насилието продължава да се извършва главно в близкото социално обкръжение. В повечето случаи – 71% (75,44% през 2020 г. и 73,96% през 2019 г.) насилието е упражнявано от родители, близки, роднини, приятели, съученици, учители, възпитатели и т. н.

Върху 42,5% от малтретираните деца насилието е упражнявано в най-тесния семеен кръг (36,6% през 2020 г. и 20,9% през 2019 г.), **а 28,5% от всички малтретирани са жертва на своите приятели и съученици** (42,4% през 2020 г. и 53,3% през 2019 г.). От лица извън близкото си обкръжение са пострадали 58 деца или 29% (45 деца или 20% през 2020 г. и 81 деца или 25,7% през 2019 г.).

Проблемът за насилието в най-близкото обкръжение продължава да бъде сериозен. Тези престъпления трудно се разкриват поради емоционалната свързаност на членовете на семейството, силният неформален контрол в малките групи, страх от отмъщение при разкриване или споделяне от жертвата, срам от преживяното малтретиране. Формирането на силна обществена нагласа за противопоставяне на насилието и бързата реакция на институции може да допринесе за ограничаване на този проблем.

По данни на НСИ през 2021 г., местните комисии за БППМН са осъществявали превантивно-възпитателна дейност с 2 малолетни и непълнолетни лица, жертви на трафик (5 през 2020 г. и 16 през 2019 г.). Към просия са склонявани 8 деца (10 през 2020 г. и 9 през 2019 г.), от които 6 (7 през 2020 г.) малолетни (3 момчета и 3 момичета) и 2 непълнолетни (момчета). Склоняваните и принуждавани към проституция деца са 4 през 2021 г. (4 през 2020 г. и 6 през 2019 г.), които са непълнолетни момичета.

9. Дейност на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) по възпитателни дела.

Местните комисии за БППМН са структури към общините и районите за превенция и противодействие на детското асоциално поведение. Законът за БППМН им възлага и специфичната дейност по разглеждане на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (**възпитателни дела**) и налагане на **възпитателни мерки**. **Предвидените от Закона мерки са само възпитателни, образователни и социални, те не носят наказателно-правни последици.** С тях се цели постигането на възпитателен ефект и позитивна промяна в развитието на децата, коригиране на деформациите и асоциалните им нагласи, компенсиране на дефицити, формиране на уважение към законите и нормите в обществото.

Броят на решените възпитателни дела е с минимален растеж спрямо 2020 г. (Таблица №27). Тенденция на увеличение се очертава при броя на наложените възпитателни мерки през последните четири години. Повишил се е и броят на децата с наложени възпитателни мерки в сравнение с предишната година.

Таблица №27

Години	Възпитателни дела (по данни на НСИ)		
	Решени възпитателни дела (бр.)	Наложени възпитателни мерки (бр.)*	Децата с наложени възпитателни мерки (бр.)
2017	5 065	7 470	5 977
2018	5 180	6 322	7 967
2019	5 090	6 353	8 120
2020	4 416	6 548	5 333
2021	4 424	6 933	5 486

Забележка: *Броят на възпитателните мерки е значително по-голям от броя на децата с наложени възпитателни мерки, т.е. МКБППМН са налагали по няколко възпитателни мерки, с оглед постигане на по-ефективно възпитателно въздействие.

По предложение на прокуратурата са образувани 77,12% от възпитателните дела (78,4% през 2020 г. и 72,8% през 2019 г.), по предложение на полицията – 20,13% (18,15% през 2020 г. и 22,18% през 2019 г.), по предложение на длъжностни лица и граждани – 2,63% (3,21% през 2020 г. и 4,66% през 2019 г.). В 5 случая, делата са образувани по предложение на съда (9 през 2020 г. и 17 през 2019 г.).

От всички възпитателни дела, 18,52% са по прекратени преписки от районните прокуратури, съгласно чл. 61 от НК (16,75% през 2020 г. и 18,67% през 2019 г.).

В **61,53%** от случаите, възпитателните дела са образувани за извършени престъпления (60,40% през 2020 г. и 60,39% през 2019 г.); **26,19%** от делата са образувани за **противообществени прояви** (28,44% през 2020 г. и 26,95% през 2019 г.). **Останалите 12,28%** са за **административни нарушения** (11,16% през 2020 г. и 12,64% през 2019 г.).

В 3,85% от случаите не са разглеждани възпитателни дела, поради изтичане на давностния срок по чл. 13 б. „б“ от ЗБППМН (3,97% през 2020 г. и 3% през 2019 г.).

От всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки, 33,82% са малолетни, (30,83% през 2020 г. и 31,2% през 2019 г.), от които 18,65% са момичета (16,9% през 2020 г. и 15,9% през 2019 г.). Непълнолетните са 66,18% (69,17% през 2020 г. и 68,8% през 2019 г.), от които 17,76% момичета (17,5% през 2020 г. и 18,5% през 2019 г.).

С цел прецизна оценка на личностовите особености на извършителите и избор на най-ефективни възпитателни мерки, МКБППМН обръщат особено внимание на подготовката на доклада по чл. 16, ал. 4, т. 2 от ЗБППМН, в който се прави задълбочен анализ на факторите за извършената противообществена проява и оценката на ресурсите на детето и семейната среда за позитивна промяна на неговото поведение.

По данни на НСИ, през 2021 г., МКБППМН са налагали следните **възпитателни мерки по чл. 13, ал.1 от ЗБППМН:**

- „**предупреждение**“ – в **3 114 случая** (3 033 през 2020 г. и 3 678 през 2019 г.). Очертава се увеличаване на налагането на най-леката мярка по ЗБППМН;

- „**задължаване да се извини на пострадалия**“ – в **114 случая** (131 през 2020 г. и 155 през 2019 г.). Практиката на МКБППМН е тази мярка да се осъществява като **медиация между извършителя и потърпевшия**. Мярката има ефект тогава, когато се съчетава с други възпитателни мерки с по-продължително въздействие, в съответствие с указанията на ЦКБППМН;

- „**задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението**“ – в **521 случая** (508 през 2020 г. и 666 през 2019 г.). Мярката има продължително въздействие за превантивна и корекционно-възпитателна дейност и подкрепа на социалната адаптация. Центровете за социална превенция и консултативните кабинети към местните комисии се утвърдиха като ефективни звена за резултатно привеждане в изпълнение на тази мярка. Това се потвърждава и от мнението на секретарите на МКБППМН, изразено в годишните им доклади. През 2021 г. в 149 консултативни кабинети и центрове на МКБППМН

(145 през 2020 г. и 134 през 2019 г.) са преминали 4 243 деца (4 994 през 2020 г. и 7 319 през 2019 г.);

- **„поставяне под възпитателен надзор на родителите или лицата, които ги заместват за полагане на засилени грижи“ – в 906 случая** (824 през 2020 г. и 1 080 през 2019 г.). Мярката в редица случаи се налага без преценяване на реалния възпитателен капацитет на родителите или лицата, които ги заместват. С налагането ѝ се цели активирането и подпомагането на родителския капацитет, там където е налице, в процеса на коригиране поведението на децата;

- **„поставяне под надзор на обществен възпитател“ – в 1 465 случая** (1 309 през 2020 г. и 1 602 през 2019 г.). Налагането на тази възпитателна мярка е с голям възпитателен потенциал и е особено ефективна за постигане на позитивна промяна в личностовите характеристики на малолетния и непълнолетния чрез индивидуална корекционно-възпитателна работа. През годината обществените възпитатели са работили с 4 232 малолетни и непълнолетни лица (4 784 през 2020 г. и 5 543 през 2019 г.);

- **„забрана на непълнолетния да посещава определени места и заведения“ е наложена в 47 случая** (53 през 2020 г. и 46 през 2019 г.). Привеждането в изпълнение на тази мярка е трудно, особено в големите градове, поради което МКБППМН се въздържат от нейното налагане;

- **„забрана на непълнолетния да се среща и да установява контакти с определени лица“ – в 104 случая** (126 през 2020 г. и 117 през 2019 г.). Привеждането в изпълнение на тази мярка и контролирането ѝ от ИДПС също е трудно при съвременните социални условия, което води до ограниченото ѝ прилагане;

- **„забрана на непълнолетния да напуска настоящия си адрес“ е наложена само в 24 случая** (8 през 2020 г. и 32 през 2019 г.). При налагането на тази мярка има покачване в сравнение с предишната година;

- **„задължаване на непълнолетния да отстрани със свой труд причинената вреда“ е наложена в 63 случая** (64 през 2020 г. и 52 през 2019 г.). Очертава се минимален спад при налагането на мярката спрямо предходната година. Според секретарите на МКБППМН тя има добър възпитателен потенциал, но въпреки това се налага рядко;

- **„задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото“ – в 259 случая** (252 през 2020 г. и 340 през 2019 г.). Тази мярка се е наложила като успешна практика и е с висок възпитателен ефект;

- **„предупреждение за настаняване във ВУИ с изпитателен срок 6 месеца“ – в 255 случая** (202 през 2020 г. и 248 през 2019 г.), главно за извършени кражби и други престъпления. Според секретарите на МКБППМН това е една от най-ефективните и възпиращи възпитателни мерки, особено ако е съчетана с други мерки с по-продължително действие.

Най-тежките мерки по чл. 13 ал. 1, свързани с отделяне на детето от семейството му – **„настаняване в социално-педагогически интернат“ (СПИ) и „настаняване във възпитателно училище-интернат“ (ВУИ)**, се налагат само от съда и то когато всички други мерки за въздействие са изчерпани и са се оказали безрезултатни. Предвидено е и двуинстанционно обжалване на мерките с оглед осигуряване на защитата правата на детето в съответствие с най-добрия му интерес. Съдът взема решение за настаняване във ВУИ или СПИ по предложение на МКБППМН след разгледано възпитателно дело или по своя преценка сам налага тези мерки.

През 2021 г., година мярката „настаняване в СПИ“ е наложена само в 22 случая (12 през 2020 г. и 30 през 2019 г.). **Относителният дял на мярката, спрямо всички наложени възпитателни мерки е 0,31%** (0,18% през 2020 г. и 0,36% през 2019 г.).

Мярката „настаняване във ВУИ“ е наложена в 39 случая (26 през 2020 г. и 74 през 2019 г.), което съставлява **0,56%** (0,39% през 2020 г. и 0,65% през 2019 г.) от всички наложени възпитателни мерки.

Данните показват, че само 0,87% (0,58% през 2020 г. и 1,2% през 2019 г.) **от всички възпитателни мерки са за настаняване в корекционно-възпитателни заведения, което означава, че МКБППМН само в краен случай правят предложения до съда за налагането на мерки, свързани с отделянето на децата от семейството и естествената им среда.**

Настаняването в посочените институции (СПИ и ВУИ) е с цел спазването на *„най-добрия интерес на детето“* т. е. то да бъде откъснато от криминогенната или неподходящата социална среда чрез прилагането на групова и/или индивидуална корекционно-възпитателна работа, които да са насочени към: промяна на мотивацията; да се формират социални и професионални умения; умения за самостоятелен живот; умения за общуване и решаване на конфликти.

През 2021 г. НСИ е преминал изцяло към използването на административните регистри на МОН за производство на статистическа информация в областта на училищното образование, поради което **данни за учениците напуснали формалното образование вече не са налични.** А през 2020 г. **учащите, напуснали специални училища през учебната – 2019/20 година** (по

причини от задължителното образование) са **16 деца** (24 през учебната 2018/19 година и 15 през учебната 2017/18 г.), от които 2 (момичета – здравословни причини, заминаване в чужбина) са били учащи в I-IV клас (8 /вкл. 3 момичета/ през учебната 2018/19 година и 5 /вкл. едно момиче през учебната 2017/18 г.), а в V-VII клас – 14 от тях 3 момичета (16 /в т. ч. 5 момичета/ през учебната 2018/19 година и 11 /от тях 2 момичета/ през учебната 2017/18 г.). Основната причина на напускането са семейните причини (16 деца).

Делът на **малолетните и непълнолетните (по НСИ), на които е било разгледано два или повече пъти възпитателно дело е бил 13,01%** (14,75% през 2020 г. и 10,92% през 2019 г.). В това отношение е налице тенденция на нарастване, което потвърждава ефективността на прилаганите спрямо малолетните и непълнолетните възпитателни мерки. При всички останали случаи (**над 86%**) наложените още на първото възпитателно дело възпитателни мерки са повлияли положително върху поведението на маловръстните и те не са извършили нова противообществена проява през годината.

Основните характеристики на децата с наложени възпитателни мерки са устойчиви във времето:

- **малолетни** – 1 855 (1 399 през 2020 г. и 1 982 през 2019 г.); от които 346 момичета (245 през 2020 г. и 316 през 2019 г.). Очертава се най-висока стойност за трите години;

- **непълнолетни** – 3 631 (3 340 през 2020 г. и 4 371 през 2019 г.), от които 645 момичета (592 през 2020 г. и 897 през 2019 г.). Констатира се повишаване през последната година;

- **ниско образователно равнище** – никога не са посещавали училище, с незавършено начално и начално образование са 2 167 деца (2 100 през 2020 г. и 2 832 през 2019 г.), т. е. 42,68% (44,31% през 2020 г. и 49,05% през 2019 г.) от всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки. **Децата, които никога не са посещавали училище са 51** (34 през 2020 г. и 38 през 2019 г.);

- **19,03%** (22,50% през 2020 г. и 17,3% през 2019 г.) от децата с наложени възпитателни мерки преди последното възпитателно дело са **водени на отчет в ДПС**;

- **3 631 малолетни и непълнолетни лица извършили само една противообществена проява или престъпление в рамките на една календарна година** (3 576 през 2020 г. и 4 412 през 2019 г.);

- **само 0,31%** (0,11% през 2020 г. и 0,54% през 2019 г.) от децата са **пребивавали във ВУИ и СПИ преди разглеждането на ново възпитателно дело**;

- **1 441 са определените обществени възпитатели** (по чл. 41, ал. 1 без б. „д“ и ал. 2 от ЗБППМН), а през 2020 г. са били 1 269 и през 2019 г. са 1 326;

- **15 са отменените решения от районен съд** (7 през 2020 г. и 19 през 2019 г.);

- **11 спечелени проекти за работа с деца в риск** (15 през 2020 г. и 15 през 2019 г.);

- **над половината – 57,08%** (59,40% през 2020 г. и 56,53% през 2019 г.) са живеели при двамата родители, а 31,23% (28,86% през 2020 г. и 30,65% през 2019 г.) – само при единия родител, най-често майката.

Само 16 или 0,31% (48 или 0,10% през 2020 г. и 28 или 0,48% през 2019 г.) от всички деца с възпитателни дела са живели в корекционно-възпитателни заведения – СПИ и ВУИ. В специализирани институции и институции от резидентен тип са живели **232 или 4,56%** (215 или 4,53% през 2020 г. и 335 или 5,8% през 2019 г.) от децата с наложени мерки. Малолетните и непълнолетните лица, които са били в СПИ повече от един път са **2 деца** (0 през 2020 г. и 5 през 2019 г.). Малолетните и непълнолетните лица, които са били във ВУИ повече от един път – **1 дете** (1 през 2020 г. и 2 през 2019 г.). Може да се направи изводът, че пребиваването в такива заведения само по себе си не е условие за извършването на противообществени прояви.

10. Дейност на местните комисии по отношение на безотговорните родители.

Силен криминогенен фактор за девиантното поведение на децата са **недостатъчната грижа от страна на родителите, negliжирането на децата в семейната среда, безотговорността и родителската некомпетентност.** Негативните модели на поведение и криминогенната семейна среда формират у подрастващите трайни нагласи за асоциално поведение. Спрямо такива родители ЗБППМН предвижда налагането на санкциониращи мерки в случаите, когато по време на разглеждане на възпитателното дело се установи, че поведението на родителя е допринесло за извършването на криминалното деяние.

По данни на НСИ през 2021 г., по чл. 15 от ЗБППМН са били наложени **286** (213 през 2020 г. и 424 през 2019 г.) **мерки по отношение на родители.** Има увеличаване спрямо предходната година.

Най-често налаганата мярка – в 178 (125 през 2020 г. и 270 през 2019 г.) от случаите е **„предупреждение“.** Очертава се покачване през последната година.

В 60 случая (43 през 2020 г. и 104 през 2019 г.) е наложена мярката „задължаване да посещава беседи и консултации по въпросите на възпитанието“. Най-често мярката се изпълнява от помощните органи на местните комисии – центрoвете за превенция и консултативните кабинети.

Мярката „глоба от 50 до 1000 лв.“ е наложена в 48 случая (45 през 2020 г. и 50 през 2019 г.). В това отношение се наблюдава тенденция на повишаване. Само в 20 случая (10 през 2020 г. и 5 през 2019 г.) **по желание на родителите** глобата е заменена с **работа в полза на обществото**. Мярката е ефективна, но административни и обективни причини (невъзможност на родителите да плащат глобите, отказ от полагане на безвъзмезден труд, обстоятелството, че глобата се погасява с изтичане на 5-годишен давностен срок) затрудняват привеждането на мярката в изпълнение. Това е причината местните комисии да се въздържат от масовото ѝ прилагане.

Местните комисии рядко използват и разпоредбите на чл. 15, ал. 6 и ал. 7 от Закона за БППМН за **сезиране на прокуратурата и съда**, когато поведението на родителите или лицата, които ги заместват съставлява престъпление, както и когато поведението на родителя представлява опасност за нормалното развитие на детето или родителят по обективни причини не може да упражнява родителските си задължения (чл. 131, 132 и 134 от СК). **Тези разпоредби са използвани едва в 1 случая** (6 през 2020 г. и 10 през 2019 г.) **за съда и в 1 случай** (0 през 2020 г. и 6 през 2019 г.) **за прокуратурата**.

11. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

Основните криминогенни фактори са:

- **социално-икономически фактори** с индиректно негативно влияние върху социализацията на децата – нисък жизнен стандарт, безработица, бедност, лоши жилищни и битови условия и други;

- **социокултурни фактори**: деформация на ценности, съпроводена с ценностни модели, които толерират агресия и насилие по медии, интернет, компютърни игри, филми; недостатъчен избор и ограничен достъп до стойностни и полезни занимания на децата през свободното време и други;

- **социално-педагогически фактори** – занижен социален и институционален контрол; деформации в социалната микросреда; необхващане, отпадане и бягства от училище; проблеми,

свързани с ред и дисциплина в училище; ограничена възпитателна работа в училище; липса на ефективна система за гражданско образование; агресивни прояви и насилие сред учениците; недостатъчно добре развита система за психологична помощ и социално-педагогически услуги, особено в малките общини и други;

- **фактори, свързани с ниската правна култура и морал** – непознаване или пренебрегване на правни и морални норми; неизпълнение на основни разпоредби в наказателното законодателство, ЗБППМН, Закона за закрила на детето, Наредба №1 на общините за обществения ред и сигурност, ограниченията за продажбата на алкохол и цигари на деца; посещенията в заведения след ограничителния час и т. н.;

- **семейна среда** – криминогенност и конфликтност; насилие в семейството; негативни модели на поведение; ниско образование и култура на родителите; проблеми в общуването между родители и деца; безотговорност и безнаказаност на родители; слаб родителски контрол и незаинтересованост към проблемите на децата; емоционална и педагогическа занемареност; отчужденост в семейството; грешки, недостатъци, пропуски при възпитание на децата в семейството; пребиваване на родители в чужбина, което лишава децата от родителски грижи и контрол; бягство на децата от дома, безнадзорност и скитничество и други;

- **личностни фактори** – неадекватно взаимодействие между индивида и обществото; акцентуации на характера; смущения в „аз-концепцията“ на личността; проблеми в комуникативността; социално-психични деформации, разстройства в ценностната система, ценностни и емоционални дефицити; неразвити социално значими потребности и интереси; недостатъчно развит самоконтрол; липса на умения за реагиране в рискови ситуации и преодоляване на конфликти; подражание на асоциални поведенчески модели; психични травми, породени от взаимоотношенията в семейството или липсата на семейство; психични и поведенчески реакции, в резултат на проявено към някои деца насилие или под въздействие на алкохол и наркотици; склонност към агресивност или конформизъм; стремеж към самоутвърждаване чрез агресия и девиантно поведение и други;

- **приятелска среда** – участие в групи и ситуации с повишен криминогенен и виктимен риск; агресивни модели на общуване в неформални групи; силово решаване на конфликти; употреба на алкохол и наркотици като групова норма и други.

Посочените фактори действат комплексно, като в отделните случаи е различен доминиращият фактор. Силата и интензитетът им са със специфична значимост за всеки отделен

случай. Независимо от конкретните им конфигурации, те водят до отклонения в поведението на маловръстните и извършване на противообществени прояви и престъпления. **Поради това превантивната дейност на системата за БПМН е насочена към ограничаване на действието на всички посочени фактори.**